

Kada se analizira proces čitanja u razvojnem okviru, jasno je da se zahtevi, kao i sam proces čitanja, menjaju tokom vremena i ove promene se mogu i moraju sagledati kao razvojne faze u toku sticanja sposobnosti čitanja. Frith (1985.) je izradio trostepeni model prema kome dete počinje od inicijalne LOGOGRAFSKE FAZE, preko ALFABETSKOG NIVOA do krajnjeg stadijuma, koji naziva ORTOGRAFSKIM NIVOOM. Logografska, tj. prva faza je određena strategijom sagledavanja reči kao celine. Dete fokusira minimalnu pažnju na delove reči, usredsređeno je na predmet (reč) kao celinu.

U toku alfabetskog stadijuma dete menja svoju strategiju sagledavanja reči. Sada pažnju usredsređuje na elemente, te dominira proces analize i sinteze reči. U toku ortografske faze dete uči standardizovan sistem pisanja određenog jezika, uključuje prefikse, sufikse..., ovladava svim pravilima pisanog jezika.

Deca sa teškoćama u učenju se suočavaju sa brojnim problemima u toku sticanja govora i jezika i to na svakom nivou.

Na fonološkom nivou ova populacija dece ima teškoće pri usvajanju konsonanata. Čak i kada usvoje određeni suglasnik ne mogu da ga koriste u svim pozicijama, ako ni u svim konsonantnim sklopovima. Izgovor reči se, zbog smanjenog obima radne memorije, dalje deformiše usled redukcije višesložnih reči.

Na sintaksičkom nivou nastaju dalja izobličavanja verbalne poruke izbacivanjem funkcionalnih reči, te govor liči na "telegrafski".

Zbog toga je na engleskom govornom području uveden metod početnog učenja čitanja i pisanja po geštaltu kao dominantni metod rada sa decom sa posebnim potrebama. Program stimulacije učenja čitanja i pisanja geštalt metodom je koncipiran tako da, koristeći multimodalne kanale, pomaže prevazilaženju nekih od problema pri sticanju govorno-jezičke organizacije, kao i usvajanju veoma složenih kognitivnih posobnosti, tj, čitanja i pisanja. Ovo je moguće, jer se metoda oslanja na zakonitosti Gestalta, tj. na prvu-logografsku fazu učenja čitanja prema kojoj se zvučna i vizuelna "slika" reči percipiraju kao celina. Često ponavljanje iste "slike" reči omogućava "logogenima" (tj. piktoralnim reprezentacijama reči) da se učvrste u vizuelnom dugoročnom pamćenju. Kada se jedanput uspostavi logogen za određenu reč, svaki put će se aktivirati i redosled slova koji čini tu reč.

Shema je sledeća:

**LOGOGEN- PRISEĆANJE ZNAČENJA U SEMANTIČKOM SISTEMU - SKLADIŠTE
MOTORNE SLIKE REČIà IZGOVOR**

Na taj način proces učenja čitanja i pisanja protiče bez velikog angažovanja analize i sinteze, funkcije koje ova populacija dece stiče veoma kasno i gotovo nikada u potpunosti. I kada usvoje sposobnost analize i sinteze, pogrešna motorna slika reči (zbog pogrešnog izgovora) onemogućava dete da adekvatno raščlani reč.

Program ranog učenja čitanja i pisanja ima, dakle, za cilj da omogući usvajanje čitanja i pisanja preko onih sposobnosti koje dete poseduje. Osim toga, korišćenje vizuelnog kanala omogućava bolje usvajanje viših nivoa govorno-jezičke organizacije: sintaksičkog i pragmatškog nivoa.

Pažnja se poklanja manje slovima, a više semantičkim i sintaksičkim odlikama teksta. Rečenica postaje bogatija, jer vizuelno prezentovana "mala" reč mnogo puta dovodi do mogućnosti njene upotrebe i u toku izvođenja govornog outputa.

Program prati zakonitosti usvajanja govora i jezika :

1. Počinje od prvih stabilnih 10 reči, tj. imenica.
2. Usvojenih 50 reči je granica kada nastaje "eksplozija" razvoja vokabulara. U to vreme deca, pored imenica, počinju da usvajaju glagole, a zatim i prideve i zamenice.
3. Rezultati studije koju je sprovedla E. Bates sa sar. (1988.) ukazuju da je porast glagola u vokabularu povezan sa prelaskom od izgovora pojedinačnih reči na izgovor više reči. Otkrićem glagola, dete otkriva i sintagmu i stvara okosnicu sintakse.

Zbog toga se došlo na ideju da se uradi pilot-studija stimulacije učenja čitanja i pisanja geštalt metodom, koja je trajala godinu dana i sprovodila se dva puta nedeljno sa četvoro dece sa e sa Down-ovim sindromom starosne od 5 do 8 godina starosti. Jedno dete starijeg uzrasta, koje u školi uopšte nije učilo da piše, jer je kategorisano kao umereno mentalno nedovoljno razvijeno dete je uključeno naknadno u pilot-studiju da bi se utvrdilo da li metoda ima uspeha i u kom stepenu i na starijem uzrastu i za decu koja su kategorisana u grupu umereno ometene dece.

Rezultati dobijeni na osnovu pilot-studije pokazuju da je najmlađe dete uspešno da čita jednosložne i dvosložne frekventne reči i da prepozna pojedinačna slova uključena u date reči.

Ostala deca, uključujući i devojčicu starijeg uzrasta koja je naknadno ušla i koja prethodna iskustva sa čitanjem nije imala, su usvojila čitanje ne samo pojedinačnih reči: imenica, glagola, ličnih zamenica, već su počela da čitaju i sama da prave adekvatne rečenice. Ukazujući ima na pojedinačna slova u okviru jednosložnih, tj. dvosložnih reči i na problem njihovog izgovora tih slova, kod jedne devojčice je kvalitet artikulacije glasova značajno poboljšan.

Sprovedena pilot-studija je, dakle, jasno pokazala prednosti ove metode. Zato smo došli na ideju da ponudimo ovakav princip rada kroz projekat na nivou društva u partnerstvu sa osnovnom školom kako bi bila obuhvaćena i deca u školi koji nisu bili u mogućnosti da nam se pridruže u popodnevnom i vikend dani. U školi je projekat prihvaćen sa vrlo pozitivnim stavom i željom da i sami učestvuju. Škola prati vrlo uredno decu u razvoju i posvećena je radu na razvoju njihovih znanja i veština. Psiholog škole i muzikolog, na osnovu prethodnih saznanja i praćenja dece, će uraditi polazno i finalno testiranje i utvrditi najbolji način da se deci prilagodi novi način rada, koji će prethodno biti utvrđen kroz projekat.

